

Pest, január 28-kén 1855.

A „Vasárnapi Ujság” hetenként egyszer egy nagy negyedréti iven jelenik meg. —
Előfizetési díj helyben : január—juniusi folyamra azaz : hat hónapra 1 ft. 30 kr.
Házhoz küldve 2 ft. pp.

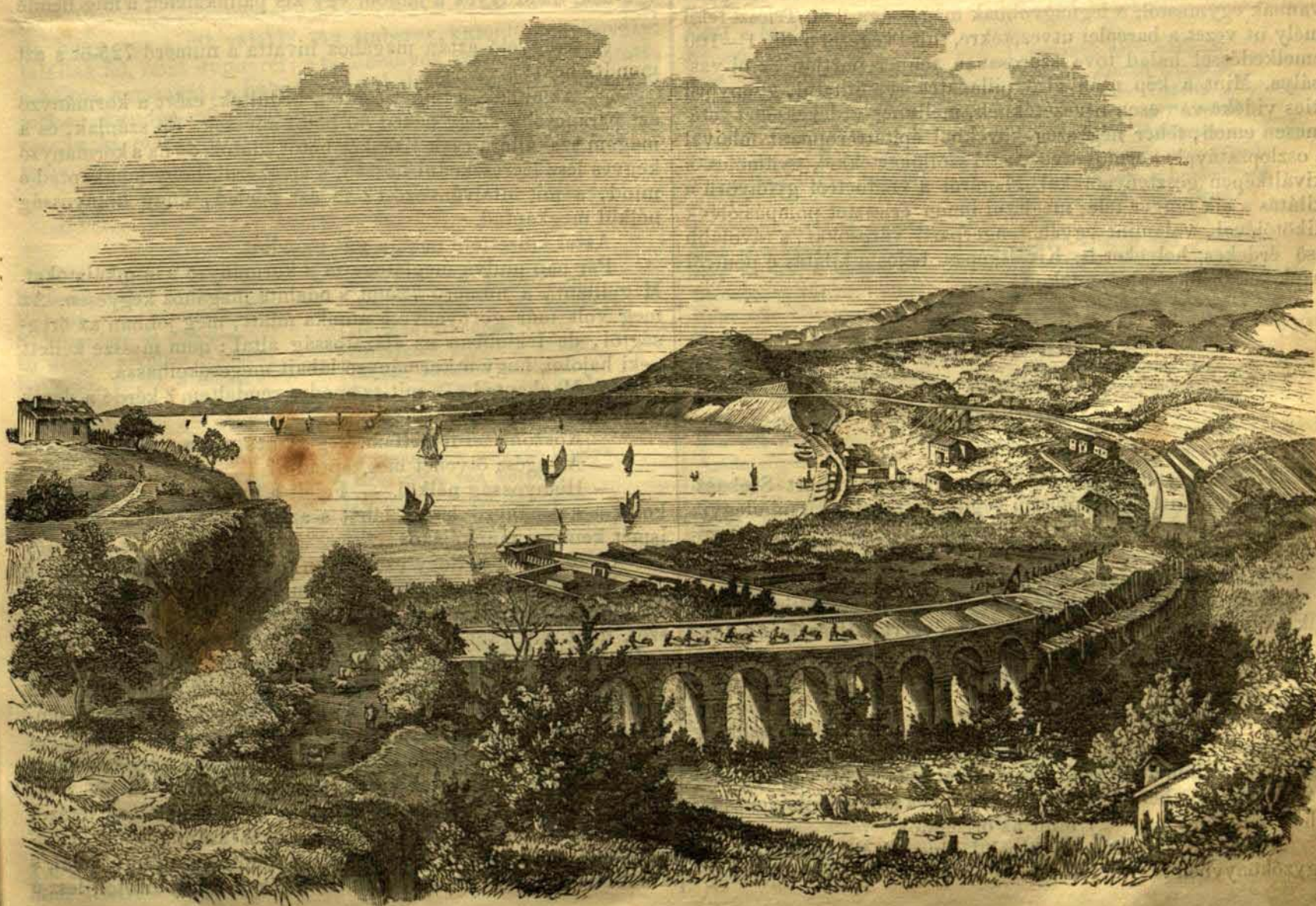
Postán elküldve minden egyéb költség nélkül : január—juniusi folyamra azaz : hat hónapra 2 ft. pp. — Az előfizetési díj az alulírt kiadókhöz bérmentve utasítandó. — Landerer és Heckenast, kiadók, egyetem-utca 4. sz. a.

A barcole-i utvezeték (viaduct).

A Trieszt és Laibach közti vaspályavonalon.

Századunk legnagyobb szerü teremtményei között a gőzzel hajtott gépek s vaspályák foglalnak fő helyet. A melly ország-nak nincsenek vasutai, az szükségképen messze marad a művelt világ haladásától, ipara pedig sehogy sem versenyezhet olyan népekével, mellyeknek hazája gyors közlekedési eszközökben bővelkedik, és e közlekedési eszközök leggyorsabbika a *vasut*.

Nagyon természetes, hogy a vasutak kiváltképen nevezetes kereskedő helyeket kötnek össze egymással, ezek között pedig legfontosabbak azok, mellyeknek jeles tengeri kikötőjök van. Ilyen az ausztriai birodalomban kiváltképen *Trieszt*, hova a világ minden részéből érkeznek naponként mindenféle kereskedelmi cikkekkel megrakodott hajók, s kiüritvén málháikat

ismét olly termékekkel terhelve távoznak, mellyeket jó nyereséggel szállíthatnak olly világrészekbe, a hol azoknak legnagyobb kelendőséget legtöbb biztossággal remélnek.

Hogy ilyen kikötőhöz minden csak kissé is mozogni bíró város minél közelebb ohajt lenni, az nagyon természetes; a városokat pedig csupán és egyedül úgy lehet közel hozni egymáshoz, ha vasutat építenek köztük. Vegyük például *Szegedet*, milly messze esett e szép magyar város még nem régen Pesttől, s milly közel van most, mióta vasut van a két város között.

Hanem a vasutak építése roppant költséggel és nehézségekkel jár, kiváltképen hegyes völgyes és ingoványos vidékeken, mert a gőzkocsik kerekét nem lehet úgy megkötni, mint például a fakó szekerét, ha völgynek ereszkedik vele gazdája, mert az a 20—30, sőt néha még több egymáshoz aggatott vasuti kocsi, (mellyek mindegyike egy kis hajlékkal vetélkedik) egymásra nehézkedve, mire valami meredek völgybe ereszkednek, izzé porrá zuzná egymást roppant súlyával; az ingoványos helyeken pedig, ugyanazon nagy súly miatt, midőn végigrobog a vasuton az a tűzokádó táltos, könnyen megingana, besüppedne a töltés, s kész volna a veszedelem. Minthogy a vasutak legbecesebb tulajdona a gyors haladás, ez pedig csak egyenlő magasságu, és lehető egyenes irányu pályákon eszközölhető legbiztosabban: a vasutépítők gyakran kénytelenek roppant költséggel magas dombokat átvágnak, sziklahegyeket átfúrni, mint például Pozsonynál, s mély völgyeket feltölteni, ha van mivel, és különben elég szilárd, nem ingoványos a talaj, ha pedig másképp nem boldogulhatnak, kapják magukat s egy egész völgyön keresztül építenek erős falakból ollyan magas hidforma utvezetékét (viaduct), hogy nem egy falu tornya elférne annak egy ívezete alatt. Az illy építmények a vasuti fővezetességek közé tartoznak, illyet ábrázol a mai számunkban közlött kép is.

Ezen utvezeték Trieszthez egy negyed órányira fekvő *Barcolé* völgyben van, melly egy kis tengerből mellett terület. Hossza ezen remek építménynek 180 öl, van 30 íve és 28 oszlopa, mellyeknek vastagsága 3—5 láb s 5 öles távolságban vannak egymástól, a legnagyobbak magassága 9 öl. Trieszt felől mély ut vezet a barcoléi utvezetékre, tulsó végéről pedig 1—100 emelkedéssel halad tova szoroson a tenger partján az új vas-pálya. Mint a kép után első pillanatra gyaníthatni, gyönyörű kies vidéke van ezen utvezetéknek, mellynek érdekességét tetemesen emeli, fehér négyeseg kövekből épített roppant falaival s oszlopszatával, körülövezve viruló szőlőkertekkel, gyümölcs- s kiváltképen gesztenyefákkal. Magáról a viaductról gyönyörű a kilátás a sik tenger felé; meglátni innen Triesztet pompás élénk kikötőjével, valamint egyéb tengerparti városokat, s távolabb eső érdekes helyeket is. Kiváltképen bájos a kilátás e pontról napkeletkor és naplementekor.

Az akh-tiári fogoly.

Elbeszélés

JÓKAI MÓRTÓL.

(Folytatás.)

Azon foglyok között, kiknek veritéke Akhtiárt Szebasztopol fehér falaival körülépíteni segíté, volt egy, a kit mindegyik eltávozott felügyelő a helyébe jövőnek különös figyelmébe szokott ajánlani.

Ez volt a **numeró 725.**

Nevet nem volt szükség neki viselni, mert holtig fogolynak kellett maradnia, ismerhetőség kedvéért csak számot kellett hordania, még pedig nem a dolmánya ujján, vagy a süvegén, hanem a balorczájára sütve, a honnan a szakál közül is szépen kivillogott a 725.

Ez a rend igen könnyíti a felügyelők dolgát; nem szükség nekik annyi tenger nép nevét fejökben tartogatni, hanem ha kell nekik valamelyik, csak nézik a bal pofáját, ott van a száma; a főjegyzőkönyvben azután utána van írva minden tulajdonsága, a használhatók épen úgy mint az őrizendők.

A numeró 725 után körülbelül illyesmi állt abban a nagy jegyzőkönyvben:

„Numeró 725: Korzky gróf és Palukhin hercegnő fia. Született Szibériában. Holtig fogságban marad. Használható a legerősebb munkákra. Rendkívüli testi erő. Találékony ész. Gépeket csinált magától. Mérnöki tudományokra tanított. Ajánlatik rendkívüli felügyeletbe. Veszélyes titkokat bír stb.

Ez adatokhoz lassankint mindig több több gyülekezett, az elején még barna, pelyhes szakállu férfit irtak le a numeró 725-ben, az utolján már kopasz, ősz szakállu ember volt utána jegyezve, és valóban az 1854-ik évben már vén-vén ember lehetett az a valaki, a kit tizenkét éves gyermek korában bal sorsának általadtak.

Valami tekintélye idő jártával még is támadt a többi foglyok között: az hogy legvénebb közöttük.

Esze, tapasztalata annyi, mint a legtudósabb orosz mérnök tisztnek. Ezek az erődívenyek, ezek a sánczok mind az ő kezei alatt épültek, ő készítette a szállító eszközöket hozzá, ő segítette azokat tolni, ő rajzolta a karöltő gépeket, s izzadott a csavar-gatásukban, ő segített a mérnök uraknak munkálataikban, tőle kérdezték meg a földmunkálatoknál, hol, miféle földrétegek vannak, hol találnak sziklára, csapó földre. Azt a mély alagutat a hegyen keresztül egészen rábizták, s mikor a rejtett tűzagnak ásták Szebasztopol külső erődei körül, a mérnökkar őrnagya egész hetekig engedte a numeró 725-öt dolgoztatni a föld alatti munkán. Jó maga az alatt vadászni járt valamelyik krimiai orosz hercegnél. A munka elkészült szerencsésen, az őrnagyból ezredes lett, a numeró 725 után pedig azt jegyezték, hogy havigyáztak rá eddig kétszeresen, ezután vigyázzanak háromszorosan, mert az olly veszélyes ember, ki előtt nemcsak a szebasztopoli sánczok, de a földalatti tűzagnak is ismeretese, a kit ennélfogva nem lehet eléggé őrizni, hogy valakivel érintkezésbe ne jöjjön, a kinek titkait elmondhassa.

A kormányzó azonban igazságos akart lenni, s hogy annyi fáradság és szenvedés ne maradjon némi kárpótlás nélkül, küldött a felügyelőnek ötven rubelt, hogy azt adassa a numeró 725-nek, hadd igyék a jámbor egy kis pálinkafélét, a mig benne tart.

A felügyelő aztán magához hivatta a numeró 725-öt s azt mondta neki:

— Az aknák, a miket ásattál, bedültek, ezért a kormányzó azt parancsolta, hogy neked 50 botot adassak. Én szánlak, és a magam szakállára csak tizenkét botot adatok, de ha a kormányzó kegyes lesz leereszkedni hozzád, s megkérdi, hogy megkaptad-e mind, a mit utalványozott? te azt feleled, hogy hiányosság nélkül megkaptad.

Azzal kifizetteté neki, a mit mondott.

Pár nap mulva meglátogatta a kormányzó a munkálatokat. Megpillantá a numeró 725-öt s odainté magához kegyesen. Az meg volt már görnyedve a munka miatt, még jobban az öregségtől, de legjobban az alázatosság által: nem messze kellett neki hajolni, hogy a kormányzó lábait megcsókolhassa.

— Megkaptad-e, a mit számodra rendeltem? kérdé a derék ur a fogolytól.

— Köszönettel fogadtam, kegyelmes uram.

— Az egész ötvenet megkaptad-e?

— Hiányosság nélkül. — Felelt a numeró 725 és megcsókolta a kormányzó kezét lábát s azzal ment vissza dolgozni ismét kemény munkájához.

Gondoljátok-e, hogy ez millyen mulatságos élet!

Hatvan, hetven esztendeig nem hallani egyéb zenét, mint a kalapácsok ütését a kemény kövön, nem hallani egyéb emberi szót, mint a porkoláb szidalmát; eltölteni az egész férfi kort, anélkül, hogy valaha egy szelid női arc mosolygását látta volna a szem, eltölteni egy egész század felét, anélkül, hogy valaha egy reménysugár sütött volna a sötét életre. Nem tartozni senkihez, még a házához sem, nem örülni semminek soha, nem óhajtani ismeretlen jobblétet, még csak a büszke öntudatot sem birni, melly az elbukottak erős föntartója a balsors idején. Nem lenni egyéb, mint egy pusztaság szám, mellyet a halálnak tetszik átugrani, valahányszor a tizenhármakat számlálja az emberek fején. Óh az illyen élet nehezebb büntetés, mint a halál, s a hol az ítéleteket egykor számon kérik a földi bírótól, lesz-e

bátorsága elmondani annak: „az én kezem tiszta a vértől!“ — a ki a test helyett megölte a lelket?

Ki gondolta volna, hogy ez a kis rongyos fatár-telepítvény, Akhtiar egykor az egész világot esztendőig foglalkodtassa nevével; hogy a föld három részéből csődüljön ide tizenkét nemzet egymást eltemetni, s napról napra az legyen reggeli esteli köszöntő mind Európában: mi öröm, mi gyász van Szebasztopol alatt?

Az idők mérge ott adja most ki magát.

A mi rosztat százestendő alatt bevett ez a beteg világrész, mind ott jön ki rajta, mint valami mérges kelevényen.

Az egész világ reszket, lázban van, a kór egyik tagról a másikra terjed, és ennek a betegségnek a neve háboru.

A háboru hajdan igen szép költői tárgy volt. Egy-egy magasztos eszme végett kiszálltak a síkra a hősök; egy-egy dicső bajnok, nemzetének ünnepe, országa czimerét paizsára véve, kiállt védelmére s győzött, vagy elesett dicső halállal. Azután előjöttek a költők, későn, talán századok múlva s énekeltek róluk lelkesült dalokat. Most practicus időkben élünk, hősöknek és poétáknak nincs kelete többé, nem ér a honszeretet, a délczeg bátorság semmit ágyu nélkül, vége van az ellenállhatlan vitézeknek; a legdicsőbb bajnokokat ezer rőfnyi távolságból lelövik ágyuval; nem is jön értük a költő, a ki elhordja őket onnan a csatatérről, s hulláikat megmentse az enyészettől, bebalzsamozva őket költészete örök szépségeivel, elég ha egy napig beszéltek róluk a börzén, ha mátul holnapig nyomtatva állt a nevük az ujságban, másnap már azt kérdik: hát aztán mi történt? s haragusznak az ujság-íróra, ha még egy hét múlva is ugyanarról beszél.

Szegény Homér! milyen rosszul járnának égi alakjaid, ha ez új Iliászba akarnák magukat ártani; ha Trója ostrománál a hadistene egy lándzsától találva, akkorát ordított, mint tizezer ember, mit mondana most egy százhatvan fontos bombához, melly goromba süvöltéssel ront az egeken keresztül s nem kérdi, hogy van-e ott valaki? Az emberek különb menyköveket találtak fel, mint Jupiteréi; a találmányok százada megbuktatta a költők korszakát; a háboru nem költészet tárgya többé; a ki jobban kitudja számítani a hajlott vonalokat, miket a golyó tesz, a ki czélszerűbb alakot tud adni a bombának, a ki jobb számító, és végtére a ki tovább győzi pénzzel, az a győztes.

(Vége következik.)

Cserei Balázs.

Rettentő midőn a föld s ég
Egymás ellen harczra kelnek
S dörrenésre és villámra
Új dörgés s villám felelnek;
Rettentő, midőn a tenger
Böszülten küzd a viharral,
Habra hab tolúl s a szélvész
Vad lovaként zugva nyargal.

Ámde rettentőebb a harcz,
Partja mellett a Dunának;
Hol Nikápoly rónasíkján
Két nemzet vitézi állnak.
Itt Zsigmond király csatári,
Túl az ozmán szörnyű népe;
Mindegyiknek bosszu keblén,
Mindegyik karddal kezébe'.

Cseng a fegyver, villan a kard,
Szól a küzdők vad moraja,
Iszonyún viszhangozik rá
A haldoklók végsóhaja.
Vérpatak foly a mezőn át,
Melly holtakkal van borítva,
A halál és pusztulás, zord
Ünnepet fog ülni itt ma.

Túl a százezernyi tábor,
Mint a felvert tenger árja;

Vad dühének, bosszujának,
Féke hol van, s hol határa?
Itt Magyarhonnak vitézi
Sziklaként szilárdul állnak,
Bátran ellenébe nézve
Száz veszélynek, száz halálnak.

Harczi ménen száll előre
Zsigmond, a magyar király,
Hősi népe van körötte,
Hősi nép vonul nyomába;
S mint a szikla büszke sasa,
Ugy csapnak le a törökre,
S kit megérint kardjok éle,
Elveszett az, el örökre!

Ámde a mint küzdve szállnak
Dulva, ölve valamennyen,
S mint sarló előtt a fűrend:
Hull előttük már az ellen.
Ekkor égrázó morajjal
Új török had csap le rájuk:
„Ott van — ordít a vad ozmán —
Rajta! im ott van királyuk!“

Kardra, Allah hősi népe
Veszni kell ez ebnek is ma!
Zugnak, s mint a vészes felhő
Ugy robognak fel, riadva.

Hallja a nép; meggyalázva
Van királya szent személye,
Minden jó magyar vitéznek
Boszuláng ragyog szemébe.

Összenéznek. „Rajta, rajta
E szóért halál reátok!“
Igy kiállt fel a magyarság
S száll sötéten mint az átok.
S kéri a királyt, maradjon;
Majd ők küzdenek meg érte,
Mert e szégyen, e gyalázat
— Szólnak — *őket, őket érte!*

S a király megáll, s tekinti
Mint harczol vitézi népe,
És a mint néz; és a mit lát,
Arra köny tolúl szemébe:
„Milly dicső nép!“ ezt sohajtja,
Majd öröm derül reája,
Most örül csak hogy király, s hogy
E népnek lehet királya.

S a mint ott áll elmerülve
Népe hősi harczát nézve,
Óriás ozmán lovag jó
Titkon és orul feléje;
Hosszu kard leng oldalánál
Szörnyű bárdja reng karába,
Egyet ugrat nagy lovával,
S lecsap a magyar királyra.

Zsigmond ekkor ébred, eszmél,
Ott, előtte áll az ozmán;
„Kardra, kardra — így riad fel
Vad kaczajjal és mogorván —
Kardra, magyarok királya
Jöttem párcsatára véled;
Szálljon a pokolba lelkem,
Hogyha e harczot túléled.

Nézd e bárdot, mint piroslik
Népeid véretől éle;
Száz magyarnak undok éltét
Fosztottam meg én ma véle;
És a milly szent, hogy felettünk
Fénylik a nap ékes arca:
Olly való az, hogy karódnak
Velem lesz utolsó harcza!“

S szörnyű bárdját megrengetve
Már is a királyra méri,
Egy csapás, s Zsigmond e perczet
Bizonyosan túl nem éli.
Népe töle elszakasztva,
Egyedül áll a fenyéren,
S mit tehetne gyenge kardja
E szörnyű bárd ellenében.

„Rút halál rád!“ — zúg az ozmán
S a mit mond tenni akarja,
Ámde rögtön ámulattal
Hanyatlík le bárdja, karja.
Túl a tél porondin által
Gyors lovag száll, éji ménen
Véres kardot villogatva
A töröknek ellenében.

Már a vér hull a fenyérré,
Jó lovának oldalából;

S mint a két küzdőhöz eljut,
Ajka im e hangokon szól:
„Hát te undok földszülötte
Bárdod a királyra méred?
S nem gyalázat rád, megölni
Azt, ki nem küzdhet te véled?“

A hon, a nép és személyed
Szent előttem, oh királyom,
Üdvödért a legnagyobb bajt
S legnagyobb veszélyt kiállom.
Ám azért hát büszke harczos,
Én velem kelj párcsatára,
Ámde szent és sérthetetlen
Legyen a magyar király!“

Szól Cserei a magyar hős,
S megvillantja jó aczélát,
A királyért barmelly ügyben
Meküzd és veszélyt, bajt nem lát.
Cseng a fegyver, villog a bárd
S rá hull a magyar vitézre,
Jó Balásznak ime már is
Bal karján ömlik le vére.

Ámde ekkor visszacsapja,
Szikrát hány a fegyver éle,
A magyar vitéznek kardja
Rásujt a török fejére.
„Átkozott!“ ordít az óriás
És bárdját elejti karja
Pillanat még, s a szörnyű test
A földet vérben takarja.

Látja mindezt a király, s szól:
„Hála neked, jó vitézem,
Te mentetted meg hazádat,
Te mentéd meg önön éltem;
Szólj, kérj bármint jutalmat
A mit csak adhat királyod
Hogy ha tetszik, im e perczben
Rögtön birtokodban látod!“

Csereinek ajka hallgat,
Nincsen semmi óhajta,
„Jó uram — viszonz a bajnok —
Birja szívem, mit kívána;
Legnagyobb jutalmam az, hogy
En mentettelek meg téged;
Térj hazádba, s boldogitsad
És szeresd e hősi népet!“

Ámde még is egy jutalmat
Kérnek tőled, jó királyom:
En e török óriásnak
Végső perczeit kívánom!“
„Ugy legyen — szól mosolyogva
A király ezen beszédre —
Hiszen nézd haldoklik, így hát
Mit tehetnél, bajnok, véle?“

„Szolgám vagy — szól Cserei hős
Fordulva az óriáshoz —
Más urhoz mégysz ugyan tőlem,
A zordon hideg halálhoz:
Ámde halld meg: bárhová jutsz
Ezt hirdesd minden hazába:
Mindig szent volt, mindig az lesz
A magyar nemzet királya!“

Györy Vilmos.

A találmányok története.

Irta
BALLAGI KÁROLY.

VII.

Kenyérsütés. — Malmok. — Ételek és italok.

A földszinén, ugy szinte a tenger mélyében megszámlálhatlan állatsereg tanyáz, mellyek legelső és legfőbb szüksége a tápszer. A gondviselés bölcs rendezése szerint minden élő lény feltalálja eledelét a természet nagy tárházában, a legcsekélyebb féreg ugy, mint a hatalmas elefánt. Az

oktalan állatoknak csudálatos természeti ösztönük van, mellyél fogva mindenik ott tenyész, hol tápszeréhez legkönnyebben juthat, míg az ember, szellemi tehetségeinél fogva, a föld bármely zugában tanyát üthet ugyan, de eledelét mesterséggel kénytelen előállítani. Kevés kivétellel, minden állat készen találja táplálékát s mindenik a maga módja szerint könnyen meg is szerzi azt magának. Csupán az ember van oda utasítva, hogy izzadva keresse élelmét a biblia eme szavai szerint: „A te orczádnak veritékével egyed a te kenyeredet!”

Korunkban a legszegényebb ember asztalán is megehető kenyeret talál. Jaj pedig azon szerencsétlen családapának, ki éhező gyermekeinek e szükséges s nélkülözhetlen tápszer nyújtani nem képes! Kenyér nélkül alig élhetünk. Ez az egyetlen étel, mit soha meg nem únunk. S legyünk bár dugdagdagok, szintugy szánkba illenek az ur imájának következő szavai: „Add meg mindennapi kenyerünket!” mint a legszegényebb ember szájába, ki azokat szószerinti értelemben naponként buzgó fohások közt mondja el. Azt kellene hinnünk, hogy a kenyérsütés ép oly régi találmány, mint mennyi idős az emberiség. De az nem úgy van. Gabnát természeteni, learatni és kicsépelni kell tudnunk, ismernünk kell a malmot, hogy azt liszté öröhlhessük, a kovászt, hogy kenyerünket izletessé tehessük, és főképp a tüzet kell ismernünk, hogy megsüthessük, szóval a kenyérsütést számtalan oly találmány előzte meg, mellyek csak egymásután és lassan történtek. Elődeink nemcsak hogy jóízű kenyeret sütni nem tudtak, de tökéletlen kenyerüket sem voltak képesek nagy fáradság nélkül előállítani. Eleinte, ugy látszik, nyersen ették a gabnaszemeket, épen úgy, mint mi a gyümölcsöt. Erre az új testamentomban is van példa, t. i. Krisztus urunk kísérői, az apostolok, vetésen menvén keresztül kalászkokat tépdelték s a magvakat kezeikkel dörzsölvén ki, megették. Ekkor pedig már a kenyérsütés régi találmány volt, de még általánosan el nem terjedt.

Hogy az első emberek tápszere legfőképpen makkból, gyümölcsből, gyenge növényekből és azok gyökereiből állott, jól tudjuk; s hogy később az elejtett vadak húásával táplálkoztak, szinte ismeretes. De mikor jött szokásba a kenyér, arról biztos adatunk nincs. Az emberi nem fejlődésével a földművelés lassanként virágozni kezd, minék következtése az volt, hogy eledelül használható termékek mindig bővebben állítottak elé. A legelső helyet a tápszerek közt eleitől fogva a gabnának foglalták el. Ezek azonban learatás után nem sokára megkeményednek, azért vizben áztatták és puhították őket, hogy élvezhetőek legyenek. Így éltek ezzel kenyér gyanánt a görögök és rómaiak. Később szokássá vált, a gabnát megfőzni olyformán mint nálunk a riskását s ezért a rómaiakat „kásaevőknek” gonyolták. Még később azon gondolatra jöttek, hogy a különböző gabnák, mint búzát, rozsot, árpát, zabot megpörkölték, mint például a kalmukok Ázsiában jelenleg is cselekesznek, vagy mint némely afrikai népek, kik most is még pörkölt árpával élnek nagyobbára. A pörkölés könnyíté a gabnaszemek elporlását s arra vezetett, hogy a szemek szétzúzása által lisztet készítsenek. Ez volt első kezdete az őrlésnek.

Mózes idejében az aegyptombeliek kézimalmokat használtak, e szerint lisztet előállítani már tudták; szokásban volt szinte a liszt közé kovászt keverni: de mind a mellett igen tökéletlen kenyeret sütöttek. Ennek több oka lehetett. Először az, hogy tökéletes malom hiányában jó lisztet nem állíthattak elé s a langját korpájától elválasztani eszközbe sem jutott; másodsor az, hogy sütökemencék hiányában sütni sem tudtak, mi miatt valóságos kenyérük nem is volt, csupán pogácsát sütöttek, miután a laposra nyújtott tésztát a parázsba takarták olyformán mint nálunk a pásztorok és molnárok cselekesznek. — Krisztus urunk születése előtt 715-ik évben a rómaiak egyik királya, Numa, a gabnapörkölés ünnepét rendelte el. Ebből az tűnik ki, hogy ekkor a kenyérsütés még nem volt általánosan elterjedve, habár jóval előbb, t. i. József idejében már nyilvános pékek működtek Aegyptomban. Rómában csak 580 évvel Kr. U. születése előtt találunk pékeket. Ez időtől fogva azonban a kenyérsütés mindinkább terjedt és az izlés finomodásával mindinkább tökéletesedett, kivált mióta czélszerű malmaink vannak, és most már annyira el van terjedve e mesterség, oly közönségessé lett, hogy gazdasszonyaink e tekintetben a kitanult mesterekkel vétekednek, sőt gyakran felülmulják őket. S mi magyarok a nót rendszeren arról szottuk megítélni, minő kenyér tud sütni. A főnebbiekből kitűnt, miszerint a gabna megőrlésére legelsőben kézimalmokat használtak, mellyeknek hajtására a legalábbvaló rabszolganők voltak rendelve. Idővel azonban lovakat fogtak belé s így századokon keresztül használtattak szerte egész Európában, mig nem a sokkal czélszerűbb vizimalmok amazokat kiszorították.

A vizimalom feltalálóját nem ismerjük s azt sem tudjuk pontosan, mikor vétetett először használatba. Annyi bizonyos, hogy Kr. U. születése táján lett közönségessé. A vizimalom most már számos erömütáni ismereteink következtében meglehetősen tökélyre van vive, habár tagadni nem lehet, miszerint a találékony észnek e téren még tág mezeje nyílik. Kétféle vizimalmot ismerünk: *alulcsapót* és *felülcsapót*. Alulcsapó vizimalomnak nevezzük azt, mellyél valamely mozgó víztömeg a malomkereket alul érinti. Ezt ott használják, hol elegendő víz van, mely folyásával (esésével) oly erőt fejt ki, hogy a malmot folytonos működésben tartja, például nagy folyókán vagy sebesfutású patakokon. — Felülcsapó pedig

az olyan malom, mellyél a víz a malomkereket felülről érinti. Ezt ott használják leginkább, hol kevés a víz arra nézve, hogy önmozgása által a malmot hajtja. Ennek szerkezete tehát olyan, hogy a víz nemcsak folyása, de súlya által is hat. Az illy kerekéknél nem lapátokat, hanem egyes lácákakat használnak, mellyek vízzel megtelvé, ennek súlya s egyszersmind sebességi ütése által hozatnak mozgásba. — Egy Heine nevű lieflandi kovács oly vizimalmot talált fel, mellyet sem folyó, sem patak nem mozgat, hanem egészen szárazon épült. — Ennek szerkezete egyébiránt a felülcsapó malmokéval egyez, s feltalálója csupán a víz alkalmaztatására nézve fedezett fel utat. Ő ugyanis a kerék fölébe egy körülbelül 10 akó vizet tartalmazó edényt alkalmazott, mellyből zsílip segítségével a víz a kerék ládáiba meglehetősen magasságról lebecsáttatik s így az egész szerkezetet mozgásba hozza. A kerék alatt a víz egy nagy vízfogóba gyűlt, honnan az alkalmas szerkezetű, a főkerékkel összeköttetésben levő és így folytonosan működő szivattyúk által ismét a felső viztartóba vezettettek vissza. Az elpárolgott és szétlocscsant viz helyébe néha egy két akónyit töltött, s így malmát folytonosan működtette.

A szélmalom az újabb találmányok egyike. Körülbelül 700 éves: azonban alig 300 esztendeje, hogy Európában használják. Az elmúlt két utolsó században sokat javítottak ezek szerkezetén a németek, francziák és angolok s különösen oda iparkodtak, hogy e malmok bármely szélmozgásban hasznavehetőek legyenek. Ezt körülbelül el is érték, mert a külföldi szélmalom erős szélben szintugy működnek, mint gyenge szélben. Ezt az által eszközölték, hogy a szárnyakat összehúzható és kiterjeszthető vitorlákkal látták el. Legjobbakkal bizonyultak be eddigelé a hollandi szélmalomok, mellyeknél az egész fedél a szárnyakkal együtt arrafelé fordítható, a honnan a szél fú. Nálunk a szélmalom nem tudott meghonosulni, mert nincsenek molnáraink, kik vele bánni tudnának. *) Pedig a vízben szűkölködő alföld vajmi nagy hasznát vehetné az illy malmoknak! Valódi áldásnak és szerencsének tekinthetnők, ha ügyes kezelők találkoznának, kik az itt ott szemlélhető, de nagyon ritkán működő szélmalmainkat megindítanák. Ez által legalább a barmot és embert kinzó, időt rabló és gazdasági szempontból felette kárhóztatandó szárazmalmokat mellőzhetnők, mellyek valódi csapása az alföldnek. Meg kell itt említeni, miszerint e század elején egy Scharbow nevű lübecki molnár egy igen czélszerű malmot készített, melly oly helyeken, hol néha a víz teljesen kiapad, igen nagy előnnyel használható. Ő ugyan is a rendes vizimalom fölébe vízirányos szárnyakkal ellátott szélmalmot épített s a kettőt egy kötötte össze, hogy egyik a másikat mozgatta, mihelyt az összeköttetés megtörtént. Míg elegendő víz volt addig a vizimalom járt s mozgatta a fölötte levő szélmalmot is, ha pedig a víz elapadt, azonnal a szélmalmot eresztette meg s így sikerült mind a két malmot folytonos működésben tartani. — Oly malom is találtatott fel, melly sulyok által mozgattatik, hasonlólag a toronyórához, de nem igen terjedt el. Olaszországban itt ott életbe léptették e találmányt, s egy Morozzi nevű mechanikus egy illyen malom segítségével, melly minden huszonnégy órában egyszer huzatott fel, négy véka búzát őrlött egy óra alatt. — Mind ezeknél nevezetesebb azonban a gőzmalom, melly a legújabb idő szüleménye. Ez mind a vízi-, mind a szélmalmot fölöslegessé teszi, mert egyetlen egy gőzmalom számtalan más malmok helyét pótolhatja. Hazánk némely nagy városaiban illy gőzmalomok működnek, mint Pesten, Aradon, Csabán stb. de általánosan nincs kellőleg méltányolva, vagy ha van is, némely nagy és népes magyar városban ocsmány önérdék és szűkkeblűség gátolják e megbecsülhetlen találmány életbeléptetését.

Az ételek- és italokra nézve megjegyezzük általánosan, mikép a régiak nagyon szerették az édességeket, s tápszereik becsét többnyire e tulajdonság szerint itélték meg. A főzelekek közül leginkább ették a répát, a hüvelyes veteményeket nem igen ismerték, de annyival gyakrabban főzték péppé a búzát, rozsot és árpát. A burgonyát, habár a világ kezdetétől fogva meg volt is, nem igen ismerték. Elhasznos növény Amerikából ered. Európába Drake Ferenc hozta 1586-ban. Itt csakhamar elterjedt annyira, hogy most már alig van ország e földrészben, hol ne természetnek. S ezt igen jól teszik, mert természetmányaik között egy sincs, melly szükség esetében annyira pótlója lehetne a kenyérnek, mint e növény. — Nagy éhségtől nem félhetünk, ha elegendő burgonya termett. Vaj és sajt a legrégebb tápszerek közé tartoznak. A kávé ismeretlen volt a régiak előtt, nemkülönben a thea és csokolade. A kávé eredetileg Arabiában honos. Itt ugyanis mintegy husz lányi magas, de igen vékony kávéfák nőnek, mellyeknek levelei a babérlevelekhez hasonlítanak, s mindig zölddek. Az eleinte zöld, de később barnapiros gyümölcs cseresznyealaku és két magvat (kávészemet) rejt. A fa két év alatt megnő, s évenként háromszor érlel gyümölcsöt. A kávé a 17-ik század első felében az olaszok hozták Európába, s ime most már általánosan el van terjedve. — A csokolade, mellyet 1520-ban először a spanyolok hoztak Európába, Amerikából veszi eredetét. Ezt a cacao-fa gyümölcséből készítik. E fa nem nő magasra, hanem meglehetősen vastag és széleslevelű. Gyümölcse hosszú ugorkához hasonlít, s nem egyéb, husos hüvelynél, mellyben mintegy husz vagy harmincz mandolaszerű bab (cacaobab) található. Évenként kétszer szüretelnek. — A thea 200 év óta ismeretes Európában. A thea Chinában és Japanban mintegy 10 láb magas bokorról szedik, t. i. e

*) Majd megharagusznak a kun-szentmiklósi és félegyházi szomszédok. Szerk.

bokor leveleit évenként háromszor leszaggatják és megszáritják — ez a thea. — Bort és sört a régiek is ismertek, de a pálinka a középkor találmányai közé sorolandó.

* * *

Az eddigiekből kitűnt, miszerint a régi kor találmányainak történetét oly áthatlan homály fedi, hogy a legfontosb tárgyak feltalálót megnevezni, vagy feltaláltságuk idejét meghatározni képtelenek vagyunk. Elég példa van rá, hogy gyakran az újabb kor találmányainak meghatározásával sem boldogulunk; mert egyik is, másik is magának akarná tulajdonítani a feltalálás dicsőségét. Ebből aztán oly zavar támad, hogy a részrehajlatlan történész legjobb igyekezete mellett sem képes az igazság nyomára jutni. Így vagyunk az elészámítottakkal, s különösen az ételekkel és italokkal. Ézért a régi kor találmányainak részletes leírásával tovább nem bibelődünk, hanem a következő czikkben rövid átnézetét adandjuk az ókor találmányainak, azok elterjedését általános vonásokban ecsetelvén, s azután a középkor találmányaira térünk. Így lassanként tisztul a láthatár, a bizonytalanság fogy, és mi lépésről lépésre közeledünk oly időszakhoz, melyben biztos nyomon haladhatunk, és a részletességek gyönyörködtetnek.

Kőbánya földtani viszonyai.

Előadta a földtani társulat ülésén december 21-kén 1854.

SZABÓ JÓZSEF, egyetemi tanár.

Pest vidékének homok- s kavicslepte síkjából kelet felé egy dombcsoport emelkedik, része azon magaslatnak, mely a Duna s Tisza vizének környékét elválasztja. Ezekegyikének neve a „pesti Kőbánya“ (Steinbruch). Kis órányira esik a várostól, s hírnévre kapott bora, sere, köve s téglája miatt.

Földtani viszonyait vizsgálni a sok szikla- s földfal, meg benyuló bányák s pinczék, jó alkalmatadnak. Értekező ezek mindegyikét fölvetve, lerajzolta s előadta. Az adatokat összevonva, röviden következőkbe lehet a geológiai viszonyokat foglalni.

A rétegsor három fő-korba osztható: harmadkori (tertiär), özönvízi (diluvial) és mostani (alluvial).

A harmadkoriak közt részletesen van régibb s fiatalabb durva més (Grobkalk) és agyagképlet.

A durva més, melyet építésre fordítanak a városban, tisztán tengeri képződmény, miként a benne találtató állati maradványok mutatják. Magasabb szervezetű osztályokból mindedig csak *dinotherium* fogakat és egy *delphin* csigolyát ismerünk, kagylóknak ellenben nyriadja jó elő, noha csonka állapotban; de más ismertebb vidékek példányaival összehasonlítva kitűnik, hogy e durva més *miocen-képlet*, és így ugyanazon korszakban eredt, melyben a Lajta-mész, sóskuti-, a promontori mész sat. A miocen tenger fenekén e rétegek szintes (horizontal) irányban rakódtak le, de valami vulkáni kőzet feltolulása következtében (valószínűleg trachyt) abból hajólt helyzetbe mentek át, s úgy találjuk maiglan is.

Van azonban újabb eredésre mutató durva més is, s ilyennek vagyunk kénytelenek azt tartani, mely a hajólt rétegek fejére van szintesen lerakódva. — A hajólt helyzetbe jött rétegek fejére a tenger hullámainak csapkodása következtében részben elmosódtak, s porladékuk alantabb helyeken gyűlt meg oly irányban, minővel a czipelő vízömlések birtak. Később az alantabb helyek is felemelkedtek annyira, hogy most néhol a vidék legmagasabb pontját képezik (serház, Havas sat.).

A régibb durva mészet láthatni Kőbánya déli részén (Fesz, Brém bányáiban); a fiatalabbat a nyugotin (Schmidt serház, Havas tanácsos ur), hol azok a régiebbek hajólt rétegein helyenként szintesen, helyenként eltérő hajlással települve fordulnak elő. A régibb durva més összeállób, rétegzete állandóbb, s képződésének minden körülménye nagy-szerű terjedeleme mutat; a fiatalabb vagy csekély, vagy, úgy szólván, semmi összefüggéssel sem bír, rétegzeti viszonyai sem más, mint szűkebb körben egy-egy kis medenczében történt települést tanúsítanak.

A durva més képződésekor a vidék folytonosan tengerfenék volt.

A legújabb harmadkori képlet az agyag. Ennek töb rétegében találni kagylókat, s néha oly jól megtartva, hogy nem lehet más következtetni, minthogy ott, vagy nem messze éltek, s elhalván, a lassan lerakódó iszap és finom agyag rétegekben betemetődtek. A többi közt előfordulnak itt azon kagylók, melyeket a Balatonból ismer a közönség, s itt is, mint ott a nép a kisebbeket kecske, a nagyobbakat ökor körömmnek tartja; az alattok húzódo vasoxyd festette rétegszálát pedig az elveszett állatok kövült véreinek.

Ezen állatok éléviszonyai arra mutatnak, hogy a tenger már-már édes viz által kezdődött elszorítottatni. A rétegek szintesen fekszenek, tehát emelkedés ott az óta nem történt.

E képletnek tagjait Miesbach s több mások tégláégetésre használják föl.

Ezzel a harmadkori képletnek kora be van fejezve, de a vidék még mindig vízfénék, noha a sós viz már tetemesen van édes viz által elszorítva.

Következik az özönvízi kor. Ebben egy általános vízömlés, összekötve, sőt előidézve tán az utolsó erőszakosb s nem messze eső vulkáni

mozgalom által, nagymennyiségű porond és kavicsot hurezolt elé, mely mint nivelláló anyag a mélyedéseket kitöltte, s a mész meg az agyag fölületére vékonyabban vagy vastagabban rakódott le, miként a táj-emelkedési körülmények engedték. E rétegben a kisebb nagyobb görkövek (Gerölle), sőt a homok és kövek is minden rend nélkül vannak lerakódva, nagyobbak a kisebbek felett, egyik sem a lapos felére, hanem a hegyére vagy élére, úgy hogy nem lehet más következtetni, minthogy e vizár a millyen sebesen jött, úgy futott is le, s utána Kőbánya és Pest vidéke száraz föld lett.

Mostani képletek végre a televény, az alantabb helyeken meggyűlő vizmosadékok, ezekben jelenleg élő állatok, s tárgyak részei fordulnak elő. Végre ilyen az egész terület felső rétege, mely Kőbányától nyulik Pest felé egész a budai dunapartig.

Irodalma e tárgynak igen csekély. Az egy Beudant-t lehet felhozni, kit a francziák királya Magyarhonba küldött 1818-ban. E kitűnő szakember a fontosabb kérdéseket igen jól oldotta meg, a kevésbé fontos tárgyakat csak könnyedén érinté. Így tesz említést kereszturi kőbányáról, mely Pesthez órányira van, s honnét az építésanyagot hordják. Kereszturon kőbánya nincs és nem is volt, tehát csak a pestit érthette. Ő csak egy pontján látta, mellynek leírása a mostani viszonyokkal megegyez általános vonásokra nézve, de részletekben nem, miután egy kőbánya kinézése 36 évi munkálatás után természetes hogy sokat változhat. Beudant a kőbányai képletet azonosítja a párisi durva mészszel. Előadó szinte állítja, hogy külsőleg egészen ahoz hasonlít, miként arról Párisban meggyőződni alkalmi is volt; de a remekül tanulmányozott (mi jóval Beudant utazása után történt) párisi durva mészképlet eocen-nek, tehát öregebbnek bizonyodott be, mint a kőbányai, s az állati zárványok néha legfőlebb nemre, de nem fajra nézve azonosak.

Istvánffy Miklós.

Van-e köztünk, kit nem érdekelne a hon, kit nem érdekelnének annak ezredéves viszontagságai? Megénekeltek ezt dalnokaink, megírták történetiróink; de ha az élőköl is oly keveset ismerünk, csoda-e ha azokat nem ismerjük, kik évszázadok előtt éltek, miután azok életrajzát vagy meg sem írták, vagy nem a nép ajkán írták. Hej barátim, sok életfa elmohult így az ősvilágban, mellyről babérokat lehetett volna gyűjteni! Ha ők feledék azt nekünk egészben átadni: ne legyünk mi restek legalább a részleteket egybegyűjteni. Bocsássuk nagyaink neveit ajakról ajakra, hogy legyen mit az ősz apáknak unokáik számára a meleg kemezőnél regélni s legyen mit a kíváncsi unokák örömmel meghallgasanak.

En legelsőbb is Istvánffy Miklósról szólandok. Ki latin történetirók közt a jelesebbeket említi, közönségesen Liviuson kezd, és méltán; ki a magyaroknak évszázadok előtt viselt dolgait hozza fel, rendesen Istvánffyra hivatkozik, és szinte méltán; mert mikint amaz első a római történelemben: úgy ez is első a magyar ügyek megírásában s innét kiki magyar Liviusnak nevezi; méltó tehát, hogy figyelembe vevén meghálálhatlan érdemeit, ne csak névleg emlékezzünk reá, de életiratában is járatosak legyünk.

Őt Baranyában Kisasszonyfalván 1538. keresztelték Miklósnak, de ne hogy nevével, hanem tettei, és erényeivel hódítson, mit, mint látni fogjuk, meg is tön; atyja Istvánffy Pál, anyja Gyulay Hedvig volt, mindkettő jámbor keresztény, és gondos szüle. Apja ősi magyar származatu és nemességű. Otto nádor és Salamon király éveitől számítá törzsköcs nevezete eredetét; tettei és mérhetlen tudománya elég eleven képben jellemzik lelkületét. Gyermekkorában igen takarékos, beszédében óvatos, de legkivált a rend barátja vala, s midőn érezni és gondolkozni kezdé, minden csekélység iránt figyelmet tanusita; tehát már ekkor esze folyvást foglalkozónak, és szelleme különösen fogékonynak mutatkozék.

Gyermekéveit folytonos török háborúi hírek zaklaták; s így nem csoda, hogy az annyira terjedékeny fogalmu ifju lelkét, mellyet különben tán csak a tudományosságának vala szentelendő, a csatakürt is ébrengeté, s vele a minden nemesre képes lélek majd fegyvert, majd tollat forgattatott.

Midőn legkivált a tudományokkal kell vala foglalkoznia: szüleit akkor ragadá meg a legválságosabb veszély. Pécszet az ozman elfoglalá, s ekkor az ő gondos, és a serdülő fiúért mindent szívesen áldozó szülei Pécs lakói valának; sem keblök legszebb reményét Miklóst feláldozni, sem magokat az ellenfél dühének nem akarván kitenni, készebbek valának vándorbotot ragadni, semmint a diadalmas töröknek szolgálai, az ebként kinezott lakosokkal honmaradni. Miklós tehát még csak gyermek, s már is földönfutó, már is számüzött!

Ekkor volt Esztergomban az ország hercege üdornagya Várday Pál, kinek nem említvén itt egyéb emberbaráti tetteit, most róla csak azt hozom fel: hogy előre sejtvén a vándor fiuban annak magasztos hivatását, azt udvarába befogadta és neveltette. De a szerencse itt is megtagadá tőle kedvezményeit, a jó főpap 1549. meghalt s a kis Miklós ismét árva lön. Így játszik velünk gyakran a sors, annál messzebb lők bennünket magától, minél fényesebb a polcz, mellyre mostohasága daczára is fölvergődünk.

A fényes és kényelmes udvarban ifjú növendékünk is igen jól érezte magát, de szülei is csak illy kegyurak mellett remélvén minden jót, Egerbe menének s Miklósunk számára hasonló szerencsét keresnek. Egernek főpapja ez időben Oláh Miklós vala, a minden néven nagynak és országszerte érdemdúsának nevezhető hazafi. Nála kopogtattak be Istvánffyék.

E nemes keblű emberbarát megértvén a fiúnak előbbeni hollétét, s némelly kérdéseket intézvén Miklósunkhoz, midőn ez mindazokra okosan és ügyesen megfelelt, megtetszett neki a kis süheder, s csakhamar minden tétova nélkül udvarába fogadá; most már megnyughatót ő is; de meg szülei is, gyermeköket illy kegyes kezekbe helyeztetve látván.

A fiu mindinkább megkedvelteté magát, a jó főpásztor is tapasztalván a gyermeknek eleven esztét, és látván benné a tudományokra meleg hajlamot: a parlagi rózsát annál melegebb kebelével ápolgató és nevelteté; utóbb pedig, miután fölserdült, mint köszörült gyémántot nemzetének engedé át emlékül, ajándokul.

Volt ugyanis Oláhnak egy testvére, Máté, ennek egy szép reményű fia György; ez mind szüleit, mind bátyját szinte igen szép reményekkel kecsegtetvén, miután ide haza tanulmányait bevégezte, a gondos főpap üdvösnek találá őt külföldre küldeni, hogy ott magának tapasztalatokat gyűjtendvén, honának annál tevékenyebb polgára lehessen, s hogy az idegen földön annál biztosab lépkekkel haladhasson előre: Miklósunkat is hozzá csatolá, s Olaszországban elsőb Bolognában, utóbb Pataviában taníttatá, hol ez a görög és latin legjelesb írőkkel megismerkedvén, s velők mint válhatlan barátjával, folytonosan a leghivebben társalkodván, őt évi ernyedetlen szorgalommal és törhetlen iparral folytatott tanulmányozása után, mint jelesen kiképzett, mint gazdag tapasztalatokkal megrakott ifjú tért vissza honába.

Horányi több európai mivelt nyelv ismeretét tulajdonítja neki, sőt a török nyelvben is jártosnak mondván, valódi polyglotnak nevezi. Várday halála után magyar honban az egyházi főméltóságot ekkor nyerte el Oláh Miklós, kinek kir. kinevezetése a haza és az egyház közkívánatával találkozék. Ez a pályavégzett Istvánffyt most még közelebb emelte magához, Miklós pedig a jótékony atyához annál melegebb szívérelemmel ragaszkodék, minél inkább meg volt lelkében győződve: hogy őt mint legbiztosabb vezérét követheti. Az időt, melyet e hirneves férfi oldalánál töltött, mint minden ügyeinek leghivebb munkatársa, némellyek 6, mások 10 évre teszik. Azonban legvalószínűbb: hogy visszatérte után mikor is Istvánffy 24 éves vala, ezen nagy pap oldalánál csak 6. évet töltötte. Ugyanis 1562. tért vissza Pataviából, Oláh Miklós pedig meghalt 1568. s így halála óráig válhatlanul híve marada.

Az egyházi fő udvarból a királyi udvarba lépe; meghalván t. i. Liszth János, Istvánffy Miklós korlátok mellettségre emeltetett. A bokros tudományosság, a sokoldalú tapasztalás, a minden ügyekben magát csak kedveltetni tudó magaviselete, annyira közkedvességű emberré tevék, hogy nem csak ügyfelei, nem csak az egyház főbbi, de szeretett és méltánnyal tekintte le reá a hazai főhatalom is. Új és bokros foglalkozást igénylő hivatala, és tán többször parancsolt kellemetlen érintkezése nem csak nem csökkenté a közkegyeletet: de sőt messze terjedő tudományossága és ritka nyelvismerete minden vele érintkezésben levőkkel még kellemesebb helyzetbe tevék, még nagyobb méltánnyal részelteté. Minél bandsább szemekkel hunyorga reá kis korában a szerencsétlenség, annál melegebb karokkal ölelé fel most.

Ez időben az ország nádora Czobor Imre vala, ennek kormánylata alatt jutott illy magasra Istvánffy, most ez is lehunyván, kire mosolyga a kinálkozó szerencse?

Istvánffy Miklós leve olly szerencsés, ki annyi jeles és vitéz férfiak, és annyi milliók közül nádori helyettesé választatott. Nevezetes kitüntetés, mellyben csak olly férfiak részesülhetnek, kik kiváló tevékenység, vagy szellemnagyság által hivatvány illyesekre, kiket egy nemzet karol fel, kiket egy messze kiható uralkodói bölcsesség szentesít meg ebben. Istvánffy itt sem marada mostoha maga irányában, itt sem fejté ki szükebb cselekvőséget, hanem minél magasabb pozíra emelte őt országos hivatása, hivatalos eljárásában annál magasabb lelkületet fejté ki.

1581. Czobor Imre halála után helyettesévé az egybegyűlt KK. és RR. és a nemesség akaratából Istvánffy Miklós neveztetett ki; melly méltóságot ő 27 folytonos éven át a pontosság és becsületesség legtisztább hírelvel viselvén, róla, midőn Illesházy nádorrá választatott, önként lépett le. De a közügyektől önkéntes visszavonulása által sem vonhatá meg magát; a több nyelvekbeni ügyes járatosság, a hirhedett tudományossága előadás, a megkapó szónoklat s a minden ügyekbeni tiszta kezelés a követségi ügyekben őt tevék legkivált ajánlatossá; ő mint illyen is a legnemesebb szolgálatot tevő honának, királyának.

Első követsége volt a lengyel. — Ugyanis Bátori István lengyel király meghaláozván, midőn Rudolf, fivérének Miksának törekedett a lengyel királyságot megszerezni, s őt terve kivitelére egy jelentékeny sereg élén Lengyelhonba küldötte volna: ez 1588. Bicsinél nem csak megveretett, de Zamoyzsky által el is fogatott és Krasznosztawban őrizet alá vétetett. E hir Rudolfot fölötte megzavarta, s egy szerencsétlen ütközet következtében terve és testvérétől is megfosztatni, igen nagy csapásnak tekinté, nem is kimélt meg semmit, öcscsét kialkudni és ismét szabad lábra állítani. Egybehívá tehát híveibeit, s azokból küldöttékül a következőket

nevezé ki: Pál győri püspököt és Istvánffy Miklóst; tehát ismét egy nagy tekintélyű szerepben lépe fel, ismét a közügyek intézkedésével foglalkozék, sőt reá egyenesen egy császári családtag megszabadítása és az ellenséges nemzet kibékítése bizaték.

Istvánffy, mint minden reá bizott ügyekben, ugy itt is ügyesen és szerencsésen szerepelt, és 1589. mártius 9. a fogoly herceget ki is szabadította. Így szokta ő végrehajtani a reá bizott legcsiklandósabb és legterhesebb ügyeket is!

Második követsége 10 évvel utóbb, tehát 1598. történt meg Erdélyországban. T. i. Zsigmond erdélyi fejedelem zavart és bonyolult körülményei miatt inkább csendet, és magányt ohajtván, fényes méltóságáról lelépett, s azt a zavarok kikerülése végett a magyar nemzet királyának kormányára bizá; nehogy elhamarkodás, vagy félszeg cselekvés által az igen érdekes ügy az egyik vagy másik fél megbántásával végeztessék; illő, sőt tanácsos volt, a változékony eszű fejedelem s az egyesülendő ország miatt is az ügyet követség által dönteni el. Szuhay István, Pécsy Bertalan és Istvánffy Miklós lőnek a fényes követségi, egyezkedési jog, és királyi kegyelettel megbizott férfiak. Ügyes bánásmód, eszélyes tanakodás s a bölcs ajánlatok csakugyan célhoz juttaták az alkudozó feleket, s az egyezkedésnek legkivántabb eredménye lőn. Zsigmond a kormánypálcát letette, s Erdély királyi kormány alá jutott. Ezen ügyesen vitt szerepek elég tanuságtételül szolgálnak arra: milly tevékenységet fejté ki minden dolgában Istvánffy.

Azonban figyelmét a hadi zaj sem kerülheté ki, ő tehát nem csak mint ritka tehetségű honfi, hanem mint hős is helyet foglalhat hirneveseink között. Vallomása szerint ez időben a jobb lelkűek közül egy sem volt, ki, hogy hazánkat a török iga alól fölzsabadithassa, fegyvert nem szívesen ragadott volna. Istvánffy, Zrinyi, a szigetvári halhatlan nevű hős mellett tanult meg fegyvert forgatni, vezéri szerepet nem vitt ugyan; de annál elszántabb, annál harcziásb lélekkel küzdött meg minden csatában. Azt hinné az ember, hogy a könnyű tollat vezetni tanult kéz nem bír nehéz kardot forgatni, és csalódik. 1593. Komáromnál látta őt a hon s az ellenség sokáig nyögte kardja súlyát. Ugyanazon évben a miéink Veszprém alatt megveretvén, s a már 27 éven át magyar kezekben levő várost ocsmány futásuk által elvesztvén, sőt a török Palotát is elfoglalván: a büszke Sinán, több csaták- és foglalásokban diadalmas sergét Budára, mint a török jog, és birtoknak köz- és legbiztosabb helyére vezetvén; midőn a király látná, sőt érezné a töröknek folytonos hatalmaskodását, az egész zaklatott hazát segélyre hívá fel, s egybegyűjtvén a nevezetesb vezéreket: Pálffyt, Zrinyit, Hardecket, velők tanakodék; jelen voltak még: Nádasdy, Turzó, Forgács, Deseffy, Telekessy, Istvánffy, s a török ellen köz akarattal háborút javasoltak. Az egybeseregelt fegyveres tömeg mintegy 40,000-re rugott. A küzdők sorában Istvánffy is látható vala.

1594. Istvánffy még inkább kitüntette hős lelkületét Hatvannál; hol is az ozmán 3300 embert elvesztvén, és csufosan megfutamodván, Mátyás Esztergomnál kezdé zaklatni a haza ellenét, Miksa pedig Erdődy vezérlete alatt 16,000-et Petriniahoz rendel, s igéri, hogy maga is nem sokára személyesen megjelenend. Ugy is lőn, a miéink Kolopis folyóhoz sietvén: hogy hamarabb átjuthassanak, hidat vernek, mit az ellenség megpillantván, 150-nen nekik rohannak, s minden munkálatukat meghiusítják; de a miéink azért mitsem tágitván, más oldalon átkelnek, s az ellent futásra kénytetik.

A rohamban legnagyobb bátorságot fejtett ki: Petheő Gerő, Istvánffy M. és Kastellanffy Péter, kik mit sem hajtván a gyilkoló golyózáporra, mindaddig nyomták és vágták az ellenfelet, míg az eleinte kétesnek mutatkozott diadalt teljesen ki nem vívták. Már akkor Miksa Zágrábig jutott, megjelenése a diadal koszoruzta hősöket még inkább fölleskíté; az új küzdelemnek Petrinia és Rasztovicz elfoglalása lőn fényes jutalma. — Harczolt Istvánffy 1600-ban Kanizsánál, és másutt is, és mindenütt kitünő jelességgel, katonai elszántással és jutalmazó sikerrel.

Legyen elég e rövid elbeszélés viselt hadi dolgairól, lássuk most őt mint író. Ő 27 éven át vitte az alnádori méltóságot, viselt több nevezetes követséget, részt vett kora csatáiban, tehát érintkezésben sőt személyes ismeretségben volt hona s a külföld jelesbeivel; mindezt igen jól tudta Szuhay és Pázmán, de azt is tudták, hogy ő rég gyűjti a jegyzeteket Sambuk, Liszth oldalainál, legkivált pedig tágas korlátok hiatalának terjedékeny körében; most tehát a nevezett férfiak azon valának, hogy ifjabb kora műkincseit alakítsa egygyé, s adja át a nemzetnek. Istvánffy ezen bizalmas felhívásnak is engedett, s mint honáért és nemzete dicsőségeért minden jóra hajlandó hazafi, e vállalat irányában sem maradhatván idegen: ifjabbkori történeti jegyzeteit csakugyan egybe is gyűjté, és egy egészszé alakítá. Minden sorában történeti hűség, pártatlan igazság és korszaki pontosság vezérlé; s kora ügyeit ugy alakítá össze, hogy azok csakugyan történeti kincstárnak és tanulmánynak tekinthetők.

Kezdetét I. Mátyás halálával veszi, és végezi II. Mátyás koronázásával, tehát 132 nehéz- és viszontagságteljes évnek írja történeti folyamát. Sajnos, hogy minden emberkornak legalább egy olly férfi nem adatik, vagy ha már illy adomány titka tünemény gyanánt veendő, miért nem élhetik tul a vállalatot, melly nemzetdicsőségnek is tekinthető. Föl-

tételét nem hajthatá végre, okát Kazynál így olvassuk: Illésházy István alnádort a felségsértési bűn gyanújával a többek közt ő is megbántotta, mire is 1608. a boszutól Illésházy annyira felingerült, hogy ez igen nevezetes férfiut — Istvánffy — honából is száműzetni kívánta; — olly érzékeny és fogékony kebelnek, minő volt a birhedett Istvánffyé, illy dolgot hallani is elég vala.

Elkeseredett erre a nemes lélek, lovára pattant, s búfelejtésül a Duna partjára lovagolt; de mindez kevés szórakodást szerezhetvén neki, megsértetést folyton elméjében forgatá, s reá az érzékenység annyira elfogta, hogy midőn kisérem gyanítaná, őt gutaütve találák. A csapás leginkább jobboldalát érinté, s így jobbkezét az írásra teljesen alkalmatlanná tevén, munkája további folytatásával is teljesen fel kelle hagynia.

Felüdült ugyan bajából s élt még 7 évet, de már ez nem vala élet, ez pangás, ez mitsemtevés vala, meghalt 1615. érdemkoszoruzott életének 77. esztendejében, ez volt vége a nagy férfunak.

A 132. történet- és eseménydús évet 38 terjedelmes könyvbe foglalta, mindnyája alap- és okadós levén, a történetbuvárnak kora eseményben biztos kutfőül szolgálhat. — Felszámíthatlan becseért folytatni törekvék azt Ketteler János jezsuita, de gyakran és sokban feledé kötelességét; a mese, részrehajlás, csodaszerű dolgok inkább tetszetek neki, mint a jellemzőtlenség, mint a történeti valóság; műveik együtt forognak ugyan kézen, de a pótlék sehoggy sem mondható a nagy kezdet méltó utódának. A valódi történelmet Istvánffy írta meg. *Sárovary Béla.*

Puskin Sándor.

Tudva van azon előjoga a német irodalomnak, hogy minden más népek irodalmát magába felvehesse, és ennél fogva nem lehet csudálnunk, ha a háboru özöndében, mellyet csaknem egész Európa Oroszország ellen folytat, egy német azzal foglalkozik, hogy a legnépszerűbb költőt, az orosz irodalom „Göthejét“, a Bulwer által ugynevezett gondolkodni tudó nemzet előtt, ismeretessé tegye. Előttünk állnak Puskin Sándor költeményes munkái oroszából átfordítva Bodenstedt Fridrik által, kinyomva az udvari titkos könyvnyomdában Berlinben. Puskinnek ezen epikus és lyrikus költeményeiben, viszont feltalálja az ember az ő szenvedélyes természetét, ábrándozása bőségét, érzelmeinek, hangulatának eleven igazságát.

Ezen alkalommal közöljük a következő érdekes vázlatot a legnagyobb orosz költő életéből úgy, a hogy azt Kultur ezen munkájában: „Le czar Nicolaus et la sainte Russie“ előadja:

Alig lépett az irodalmi pályára Puskin, a mint világ elé terjesztett egy ódát, melly költői tehetséget árult el; de némelly pontjaiban a politikát érintette. Nehány nap mulva Pétervár főkormányzója Miloradovits tábornok maga elé hivatja. A költő szíve erősen dobogott, midőn az általánosan rettegett kormányzóhoz közelít. Ennek mosolygó tekintete azonban megnyugtatót őt.

— Nemde ön Puskin Sándor? kérdé Miloradovits.

A költő némán meghajtotta magát.

— Ismeri ön ezt a költeményt? ön annak szerzője?

— Igen, kegyelmes uram.

— Igen szép! Ezen mű ragyogó szép és sokat ígérő. Önnek szép tehetsége van Puskin barátom, és nem kell megállapodnia fél útjában. Daloljon ön a mi nyírfáinkról, és fenyves erdőinkről, tiszta éjszakáinkról, mellyeknek tündöklése a nappaléval vetekedik, a holdvilág viszfényéről a magas Izsáktornyon, a balti tenger kék habjairól, a hó fényéről a sivatag vadonban, népeink patriarchális erkölceiről, hadseregünk halhatatlan dicsőségéről, ezek termékeny kimeríthetlen anyagok az ön muzsájára nézve; de a mi a politikát illeti, jegyezze meg magának jól ifju barátom, ahhoz a poétáknak semmi közök, és hogy a kormány minden tökéletességnek teljes birtokában van. Ő felsége olvasta kegyed versét. Ő felsége törvényszerűleg bánhatna kegyeddel, mint felségsértővel; de ezt a császár nem akarja; s ön egy kis fenyték után mehet a maga útjára.

— Fenyték! kiálta fel a költő rémülten.

— Csekélység, mondhatni semmiség! mondá a kormányzó; olly fenyték, minőt a leánykák kapnak: harmincz veszső-csapás.

— De a szégyen?

— Ifju ember, viszonzá Miloradovits keményen: az embernek magát a császár parancsához szabni sohasem szégyen.

Azzal karon fogta a költőt, elvezette a legnagyobb udvarisággal a kabinet hátulsó ajtaja felé.

Tessék ide belépni, mondá, semmit se féljen, egy pillanat alatt vége van az egész eljárásnak.

Puskin belépett egy keskeny alacson terembe, mellyet gyengén világított egy nyílás a mennyezeten. Egy buktató szék volt helyezve a terem közepére, két katona állt a szék mindkét oldalánál feszesen hosszú nádbotokkal, mellyeknek ugyan nincs olly sebes és gyilkos csapásuk, mint a tatárkorbácsnak, de ha szükségben megdupláztatnak, ép olly gyilkoló hatásnak lehetnek. Egy harmadik egyén, külsőjét tekintve káplár, látszott a működés elintézésére rendelve. A mint Puskin vállára tette kezét, ennek minden tagja reszketett. Erre a katonák nekiestek, mint valami éhen várt prédának, kabátját, mellényét s egyéb gúnyáját levonták róla, néhány perc alatt le volt vetkőztetve és kinyújtva a deresen.

Az ifju költő épen nem stoikus béketűrőssel állotta ki a fenytést, keserves könyeket hullatott, és szorongató jajgatásaival gyönyörködötté poroszloít, kik e miatt annál kegyetlenebbül ütötték.

Ez a kemény büntetés mélyen hatott Puskin lelkére, és a nyom, mellyet az maga után hagyott, tartó befolyással volt további munkálataira, lemondott a politikai és társadalmi kérdésekről, valamint személyes lelki függetlenségéről. Önkénytes jelentéktelenségre kárhoztatta magát, s így töltötte életét, küzdve tulajdon gondolatai ellen. Több ízben akarta természetszabta pályáját viszont követni, de arra ereje hiányzott.

Ez a mély sülyedés, mellynek keserű érzetét sem a zabolálatlan szenvedély, melylyel magát a játéknak adta, sem az éjjeli tivornyázás szilaj örömei el nem oszlathták, élete pályáját bánatossá tette.

Ez az erkölcsi magamegtámadás, lemondás a társadalmi haladásról, nem maradt jutalom nélkül. 1825-ben viszont kegyelembe jutván, kineveztetett a császár történetirójának és kamarás urnak. Miklós rábizta I. Péter története leírását; de a halál nem engedte neki ezt a munkát bevégezni; párviadalban sógorától Danthétól januarius 2-dikán 1838-ban halálos sebet kapott.

Danthe szánján vitték vissza a városba. Halálos ágyán irt a császárnak, csuládját ajánlvá kegyébe. Miklós hozzá küldötte Jukovszky költőt azzal a meghagyással, hogy minden nála található kéziratokat semmivé tegyen. Egyszersmind Arendt doctor által kézbesíté neki, a császárnak sajátkezüleg plajbászszal irt ezen czédeluját: „ha a gondviselés ugy határozta, hogy mi egymást többé ez életben nem láthatjuk, jelentem, hogy én önnek megbocsátok, és ha irántami hűségét be kívánja bizonyítani, a vallás szabályait haldoklása közben követni fogja, szinte én is azon leszek, hogy neje és gyermekei szükségét ne szenvedjenek.“

Puskin közelíté érzéven halálát, semmi ellenvetést nem tett, teljesítette a mit kívántak, és engedte irományait semmivé tenni.

Miklós czár Puskin özvegyének 6000, minden gyermekének 1500 rubel évi nyugdíjt rendelt: adósságait kifizette, megtette a költséget minden összes (ugynevezett, de valóban megcsonkított) munkáinak kiadására. Puskin lángesze kézírataiban és leveleiben rejlett; ő azokat eladta halálos ágyán, és ennél fogva az a vigasztalása sem lehetett, azaz egyetlen egy vigasztalása, melly a kortól és embertársaitól elnyomatott gondolkozónak fenmarad, hogy az utóvilágtól meg fog értetni, és a síron túl méltányolni fogják nevét.

(P. Ll.)

Vidéki hírek.

Bereg-Ugocsa. Szerkesztő ur! Önnek egyik érdekes levelezője, és szeretve tisztelt collegám, minap a „Vasárnapi Ujságban“ népeinek két rozsz szokása ellen panaszkodott: az első az, hogy ott „kereszteléskor 4—5, gyakran 10 komát is hívnak“ — a másik pedig az, hogy ott „a növendék és hajadon leányok éktelenül beburkolják fejeiket.“ — Mi illeti az első, az én híveim között egészen ellenkező szokás uralkodik: itt komát találni valóban mesterségek mesterséggel és ha nagy ügygyel bajjal elérkezik is egy keresztanya az egyház küszöbéhez, de a keresztapa helyettese én magam vagyok nagyobbára — s így nincs okom félni sem a nagy komai csoporttól, sem az anyakönyv rovatainak sürű betöltésétől, sem az a nélkül is *tilalmas* keresztelési stólatól; — hihető, hogy város-helyeken a tiszteltebb komák valami honoráriumot nyujtanak kereszteléskor, mi falusi papok e tekintetben adatot s tanuaitást nem igen adhatunk. — A cigány apa s anya, vagy a megesezt személyek szerencsésebbek a komákban, ama babonás előítéletnél fogva, *misszerint az illyen komaság szerencsét hoz.* — A komasági lakoma nálunk igen csekély: t. i. csak egy meszely pálinka; a gyermek kap 10—20 prk, fejkötőcskére — a gyermekágyas asszony pedig első hetében két ízben ételt, ezek után minden komai viszony csak a pusztá névben s czimben áll — nem egyszer a komák (tán a komaság jogánál fogva?) egymást még jól el is nadragolják a csapazékben. — Mellekesen legyen említve, hogy itt a lakadalmi asztal is igen szegény, és száműzött a tisztaság — lakadalminkban csak az tánczolhat, ki a czinczögésért lökhet valamit a hegedűbe, s csak az ihatik, ki torkának számára italt hozat — vigabb a sváb lakodalom s gazdagabb is. Mi illeti hajadon leányainkat, azok fedetlen fővel, s csinosan befont hajjal járnak — dicséretükre legyen említve még az is, hogy fejeként szépek; nyár és tavasz idején a kapát, téiben pedig a guzsalyt serényen és szorgalmasan forgatják. — Igenis szeretve tisztelt collegám! a paptól *sokféle a követelés*, de hát még mennyit kell szenvednünk? itt a helység birája borsol orrunk alá, ott a kántor incselkedik, amott, ha a magunkét követeljük, válaszul kapjuk, hogy „*van a papnak elég*“ — a stóla? hisz arról sokszor szó sincs — a nagy haragnál van az ő lefizetése. Házi körülményeinkbe is avatkozik csaknem mindenki: a melly beavatkozás többnyire felszeg gyanusításokból s alaptalan roszakaratu kötekedésből áll. — Vándorbotot senki sem kap könnyebben, mint a pap — mentesen Isten, hogy ezentul valamellyik pap merje mondani: „*hoggy nem szép dolog, ha még az altiszt is meglopja ura raktárát*“, ellenkező esetben odább kell állnia a maga sátorfájával. Többiben, ha a káromkodást, s az ollykori mámorokat kiveszem, népemet igen erkölcestennek nem mondhatom: ment ő (némi kivétellel) az előítéletektől; álmokat nem magyaráz, jósló cigányokat be nem fogad, — itt a teheneket nem feji

vagy nem szópja boszorkány, ismeretlen itt a Lucza széke, de még lelkek sem járnak éjjel, hanem testek igen is, mint azt a minap felvert pinczék és kamarák eléggé tanusították.

Nemzeti színészet.

JANUÁR I. Opera már alig adható hetenkint egyszer. Nagyon meg-gondolva mondjuk, de utóljára is kénytelenek vagyunk kimondani; hogy színházunkat elébb utóbb drága énekesnők legdrágább makranczai teszik tönkre. Közönségünknek hozzá kell szokni ahoz a gondolathoz, hogy ha egy kitünő énekesnője van színházunknak, mellette elégedjék meg egy másik kielégítővel; a kinek legyen meg az a tulajdonsága, hogy bírjon becsületes hanggal; tudjon énekelni, legyen nagy szerepköre, ne betegeskedjék tréfából, magyarul beszéljen és tegye a mit reá biznak jó kedvvel. Részünkről ennyi jó tulajdonságot egy személyben nem ismerünk másutt, mint Kaisernél: énekét ismerjük s arról tudjuk, hogy élvezhető, magyarsága tökéletes, engedékenysége annyira megy, hogy ha ma elénekelte Profétában Fidest, holnap azt mondták, hogy énekelje el Berthát, megcselekvé és mindkettőben tetszett. És ezek mellett igényei egészen a mi erszényünkhöz vannak szabva. A ki jobbat tud ajánlani, kérjük nevezze meg; ugyan e tulajdonok másutt felfedezve is megnyerik tetszésünket. Nekünk pártfogoltjaink nincsenek, előttünk csak a színház haszna és érdeke forog. Lehetetlen volt azonban jelen drága operás operátlan heteinkben eszünkbe nem jutni azon gondolatnak, hogy Kaiserné mellett nem jutna a színház azon szomorú állapotba, hogy operájának időszakoként semmi hasznát se vehesse.

II. Színházi úlarczós dalidó csupán hushagyó előtti vasárnap s talán e napon is fog adatni; és több nem. Helyesen. A vasárnap előadott népszínművek több tisztá jövedelmet is hoznak és inkább is megfelelnek a színház rendeltetésének.

III. Vendégszereplések. *Benza*, tréfás énekesünk e napokban Aradra utazott; Komlossy Ida Szabadjára, Doria Lászlóné Bécsbe — vendégszerepekre.

IV. A szabadkai színház, mely a mult év utolsó napjaiban nyitott meg, egyike a legdiszesebbeknek, melyek vidéki színészetünk állandó lakhelyül szolgálnak; szép diszitményeit színházunk tagja Telepi festette. A szabadkai közönség igen buzgó pártolója színésztünkhöz s a derék színigazgató Latabár igyekszik azt minden tekintetben meg is érdemelni.

Tárogató.

x* Egész ausztriai birodalomban 271 hirlap (ujság) jelenik meg, ezek közül 73 politikai, a többi tudományos, iparos és szépirodalmi. Magyar politikai lap csak 3 van, ide értve a „Politikai újdonságokat“ is, melyekből még csak egy pár szám jelenhetett meg eddigelig; többi magyar lapjaink összes száma is csak 8-ra megy, épen nem olly nagy szám, hogy egyik a másik mellett szép barátságban el ne férhetne.

x* *Tótmegyerén*, Nyitra megyében a diszesen megújított egyházra 7000 pftot áldozott gróf Károlyi Lajos, mely szép összeget a község 1500 pftal szaporítván, most a kívül belől gyönyörű templom jeles toronyórával és derék orgonával is dicsekedik. A megújított templom mult év utolsó napján megáldatott ft. Járass Vincze esztergami kanonok és apát ur által, az egész ünnepélyt vallásos benső buzgalom s az isteni tisztelet végeztével vidám lakoma jellemezé. Közakarral és közérővel mindig sokat lehet tenni, s a hol így egyesülnek az erők és jó akarat, ott bizonyára rövid időn e vidék legjelesebb népiskolájával is fogunk találkozni.)

x* A „P. N.“ azt hallotta, hogy több kereskedelmi és iparkamra eszközökről gondoskodik, miszerint a párisi iparműtárlat megtekintését több ügyes iparosnak lehetővé tegye. Igen czélszerű törekvés, óhajtjuk hogy minél több derék iparos részesüljön ezen közérdeki kedvezményben.

x* *Vásárváltostás*. A kalocsai szolgabírói hivatal hirdeti: hogy azon vásár *Kalocsán*, mely ezelőtt február 24-én szokott rendszeren megtartatni, a budai cs. k. helytartóság mult évi december 21-én kelt rendeleténél fogva márczius 19-ére tétetett át.

x* *Hontmegyében Nyéken* egy közsvényes öreg földműves szerencsétlenül ollyan kuruzsló asszonyhoz folyamodott, a ki mint tudós asszony áll hirben, s bölcs tudosságánál fogva *nadragyulával* gyógyítá betegét, a melyből olly bőven adott be neki, hogy az többé seköszvényt, sem egyéb fájdalmat nem érez. Azt írják, hogy azon vidéken nem ritkaság a nép között ezen szerencsétlen gyógyszer, melylyel készült kis lapdacsoktól a halak úgy elkábulnak, hogy félholtan felvetik magukat a vízszíne. — Nagy bűba illyen mérges szereket orvosi rendelet nélkül akár gyógyszer-tárból, akár fűszerkereskedésből bárkinek kiszolgáltatni.

x* *Szekszárdról* és vidékéről jó népiskolákkal, kisedővodával, tetemes forgalmu takarékpénztárral, jó országutakkal, s azzal dicsekednek, hogy ott a hazai irodalom körül nem igen nagy buzgólkodás mutatkozik. Ez utóbbit kivéve, a többinek örvendünk, óhajtjuk, hogy minél több vidék joggal mondhasse az előbbi állításokat magáról, s akkor aztán reméljük, hogy az irodalomról megemlékeznek is itt-ott.

x* Erdélyből írják, hogy két bábolnai cigány kiment az erdőre

gallyat szedni, s jól felrakodva a mint visszafelé indultak, egyszerre fényes nappal egy csapat farkas vonitva és vijjongva közelite feléjük, a mire egy a lábikrájukba ütött az a hires példabeszéd, hogy „szégyen a szaladás de jó“ miszerint sebesvágatva egy közellevő mészégető gödörbe menekültek. De a farkasok is csakhamar ott termettek, körül-orditozván a cigányok buvóhelyét, s rettenetes fogakat vicsorgatva a két barna fogolyra. És vajjon ki segíté ki őket a hinárból? ki más, mint az a furfangos cigány ész, mely azt diktálta nekik, hogy a gödörben levő haraszt leveleket meggyujtsák, a melynek lángjától és füstjétől elijedvén a farkasok, megszüntették a veszedelmes ostromállapotot.

x* *Kecskeméten* f. hó 14-én a kath. egyházközség papválasztása lévén, a turai lelkészt *Jankovics Mihály* urat jelölte ki a választók többsége, azon bizalmat nyilatkoztatván ki irányában, hogy mint elemiskolai igazgató, a népnevelés ügyét teljes erejéből előmozdítandja.

x* *Sebesen*, Erdélyben, egy oláh aranyásó pár egy estve sok aranyt lelt az általa nyitott kukszában; s otthon azt mondá feleségének, hogy ezuttal úgy fog ebédelni, a hogy még egy nagy ur sem; tudniillik, a kukoriczakását behinté aranyporral, ugy ette meg. Nehány óra mulva a legborzasztóbb kinok között halt meg. Illyen következése van a tudatlanságnak!

x* *Kisvárdán* egy rozszant bünbarlangban f. hó 13-kán viradóra tűz támadt, s földig elégett a régen utált és rettegett tűzfészék. Az igen sajnós, hogy egy becsületes szorgalmas család szomszédházát is felemészttette a hirtelen támadt tűz, mely szeles időben roppant kárt okozhatott volna.

Szerkesztői könyvtár.

Család könyve. Első füzet. Szerkesztik *Greguss Ágoston* és *Hunfalvi János*. Kiadja *Heckenast Gusztáv*. — Ismét egy vállalat, melyet örömmel üdvözölhet a mivelődés minden barátja. Más nemzetek irodalmaiban feles számmal jelennek meg az olly művek, melyek a családi körök hasznos időtöltésére szolgálnak, egyrészt a lélek és szív nemesítését, másrészt az ismeretek rendszeres szaporítását czélozván. E szép törekvést találjuk kimondva a „Család könyve“ I-ső füzetének előszavában is, s valósitva a közölt cikkek tartalma által. Mire e sorok megjelennek, addig a csinos kiállítású, aczél és fametszetekkel s térképpel diszitett füzet már országszerte el lesz terjedve az előfizetők között, kik mint halljuk, eddig is igen szép számmal vannak, különösen a felsőbb körökben, mi kétszeres öröme válhatik mindenkinek, hogy a magyar nyelv és irodalom napról napra ott is buzgóbb ápolásra talál. De hiszen mellyik család is sajnálna évenként 5 pftot illyen, bizonyosan mindig tökéletesebb leendő tiz füzetért?

Nevezzünk! Adomák a magyar életből. Összegyűjté *Vas Gereben*. Kiadja *Heckenast Gusztáv*. 20 iv tele mulatságos anekdotákkal, melyek között van a magyar közélet közel multjából is, itt találkozunk gr. *Festetics*, *Wesselényi*, *Deák*, *Vörösmarty*, *Helmezy* stb. neveivel. Különféle rovatok szerint vannak az adomák a huszárok, nyilvános férfiak, írók, cigányok, zsidók, katonák életéből, vannak tréfák, közmondások magyarázatai, magyarkák, találkák stb. Épen a farsangba beillő mulatságos olvasmány, mellyből még a szomorú bójtre is juthat. Ára?

Feldmann's Wegweiser durch Pest und Ofen. (Budapesti kalauz). Második s dr. *Seis* által egészen átdolgozott kiadás. Kiadta *Heckenast Gusztáv*. 1855. Ki Buda és Pest városokkal és környeikeivel megakar ismerkedni, e könyvecskének nagy hasznát veszi; mit az is tanusít, hogy a fővárosunkba érkező idegenek s külföldiek előtt nagyon keresett könyv. Ez lehet oka, hogy német nyelven kelendőbb. Van benne 5 szép aczél-metszet (pesti nevezetes épületek) s a két város tervrajzai. Ára 1 pft.

A magyarok története magyar és német nyelven az elemi iskolák számára írta *Neumann S. A.* 4-ik kiadás. *Geibel* Armin tulajdona. A munka rövid kérdések — s feleletekben van írva; ára 20 pkr.

Szerkesztői nyilt posta.

K. K. D—e: Arany „Toldy estéjére“ —

Dr. K. I—k: „Néhai Nagy Ignácra emlékirat“ —

M. J. K—t: „A legelső könyv“ — czimű költemények nem adhatók.

E. J. K—a: Sajnálkozva kell kijelentenuk, hogy azon „egykori tudósítás“ról semmi tudomásunk nincs.

D. K. A. L—u: Óhajtása szerint az első küldeményt félretettük. A másodikat közlendjük.

V. I. Buda: Ismételnünk kell a minap mondottakat.

E—s—i gyűjtő: A cikk használható, csak az kár, hogy ön csupán a megrovásra méltó tulajdonokat látta.

S. B. Pest: Köszönettel vettük a küldeményt s ajánlatot. Kérjük a folytatást.

Többen Losonc vidékén: Meg fogjuk magyarázni bővebben.

H. A. P—t: Kívánata szerint rendelkezünk.

M. Fr. S—a: A beküldő a két név mellé semmit sem írt, szabad választást engedve a kiadó-hivatalnak. Az igazítás megtörtént.

Csói Géza: Ugy van; csupán a „vagdalkozás.“ Szeretjük, ha nem esen oldalról kell érintenünk a tárgyakat, s azt hisszük, más uton elébb is érünk czélt.

T. Gy. V—m: A „népdal“ nem népdal.

B. A. Sz. S—ó: A levél rendeltetése helyére azonnal küldetett.

Dr. N. L. N. H—gy; s többeknek: Ismételve kell nyilatkoztatnunk, hogy mult év első felévi számaink teljesen elfogytak.

Felelős szerkesztő: **Pákh Albert.**